

24. ČERVEN 1942

AKTIVITA: LEŽÁKY – REKONSTRUKCE UDÁLOSTI

Anotace:	Žáci na základě deseti zdrojů rekonstruují vypálení obce a vyvraždění obyvatel osady Ležáky dne 24. června 1942. Sada materiálů obsahuje historické prameny, dobové fotografie, životopisné příběhy důležitých aktérů, novinový článek atp. Žáci se nejprve seznámí s dílčími fakty, ze kterých společně vytvoří příběh ležácké tragédie.
Vzdělávací oblasti a obsahové vzdělávací okruhy:	ZV a GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace OV: společenskovední vzdělávání / občanský vzdělávací základ, jazykové vzdělávání a komunikace
Průřezová témata:	ZV a GV: OSV, VDO (ZŠ), MV, VMEGS OV: OVDS
Klíčové kompetence:	ZV a GV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské OV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí
Doporučený věk:	14+
Cíle:	Žáci: <ul style="list-style-type: none"> ▪ se seznámí s tragických příběhem obce Ležáky ▪ dokážou pracovat v historických souvislostech ▪ se učí číst a pracovat s dobovými prameny
Délka:	45 min.
Pomůcky:	▪ materiály 1–10
Postup:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozdělíme žáky do deseti skupin. 2. Rozdáme vytisknuté listy s materiály, do každé skupiny jiný. 3. Vyzveme žáky, aby materiál důkladně prostudovali. 4. Poté každá skupina seznámí ostatní s obsahem svého materiálu. 5. Následně žákům zadáme společný úkol: vytvořte ze všech materiálů kladených na podlahu učebny logickou chronologickou řadu – příběh Ležáků.
Reflexe:	Společně se žáky zkontrolujeme správnost chronologické řady. Na závěr shrneme žákům celý příběh obce Ležáky. Klademe jim následující otázky: <i>Znali jste osud této české obce? Znáte další obec</i>

Pořadí a anotace
dokumentů

1. Vyhláška podepsaná K. H. Frankem o zabití Heydricha, s nabídkou odměny 10 mil. Kč za dopadení, vyhlášení výjimečného stavu (28. května 1942)
2. Vzpomínka pamětníka René Čáslavského na 24. června 1942
3. Jiří Potůček – životopisný medailon parašutisty. Text obsahuje informace o výsadku Silver A a vysílače Libuše.
4. Karel Kněz – životopisný medailon četníka a spoluzakladatele odbojové skupiny *Čenda*. Text zahrnuje informace o aktivitách domácího odboje, vztah KnězPotůček, okolnosti úmrtí.
5. Deníkový záznam Eduarda Tábořského z londýnského exilu o zničení Ležáků s citací protektorátního tisku (viz vazba domácí – zahraniční odboj, zmínka o smrti Karla Kněze)
6. Fotografie Ležáků před a po zničení osady. Fotografie ze současnosti, podoba pietního místa – tzv. „hrobodomy“
7. Životní osudy jednoho ze dvou přeživších dětí – Jarmily Doležalové, roz. Štulíkové (vzpomínky na dětství, německou rodinu a konec války)
8. Životní osudy jednoho ze dvou přeživších dětí – Jarmily Doležalové, roz. Štulíkové (vzpomínky na návrat do Československa, adaptaci ve škole, život po válce a kontakty na německou rodinu)
9. Seznam 48 ležáckých obětí (srov. datum a místo poprav dospělých a 11 dětí zplynovaných v pojízdné komoře v lágru Chełmno)
10. Článek ze současnosti – viz formy a podoby připomínání historických událostí (odkaz na Silver A, Anthropoid, Ležáky)

24. ČERVEN 1942

MATERIÁL

V Praze ve čtvrtek 28. května 1942. — Číslo 144. — Ročník XVI.

Tolední list
40 let

VYHLÁŠKA!

1. Dne 27. května 1942 byl v Praze spáchán atentát na Zastupujícího říšského protektora // -Obergruppenführera Heydricha. Na dopadení pachatelů se vypisuje odměna 10 milionů korun. Kdo pachatele přechovává, anebo jim poskytuje pomoc, anebo má vědomost o jejich osobě, anebo o jejich pobytu a neoznámí to, bude zastřelen s celou svou rodinou.

2. Nad okresem Oberlandratu v Praze se vyhláší oznámením této zprávy v rozhlasu civilní výjimečný stav. - Nařizují se tato opatření:

- a) Zákaz vycházeti z domů pro veškeré civilní obyvatelstvo od 27. května 21. hodiny až do 28. května 6. hodiny;
- b) na tutéž dobu se uzavírají veškeré hostince, biografy, divadla, veřejné zábavní podniky a zastavuje se veškerá veřejná doprava;
- c) kdo se přes tento zákaz v uvedené době objeví na ulici, bude zastřelen, nezůstane-li stát na první výzvu;
- d) další opatření jsou vyhrazena a v případě potřeby budou oznámena rozhlasem

Vyšší vedoucí // a policie u Říšského protektora v Čechách a na Moravě

Podepsán K. H. Frank.

Zdroj:

vysehradskej.cz

24. ČERVEN 1942

MATERIÁL

Seděli jsme všichni u stolu při odpolední svačině, když se zničehonic u světnice rozletěly dveře a do místnosti vtrhla naše sousedka paní Pešková s rukama nahoře a bez pozdravení křičela: „Na Ležákách hoří.“ Do babičky Emilky jako když střelí. Vyběhla na dvorek a my všichni za ní...

Směrem k severu za lesem byly vidět všechny domy v Ležákách v plamenech. Netrvalo dlouho a na silnici před Peškovými se shromáždilo mnoho občanů z obce Vyhnánov.

Vzpomínám si, jak moje matka jako dcera lesního vlastnila po svém otci takový malý dalekohled, který tehdy šel z ruky do ruky. Každý chtěl zahlédnout něco navíc, ale co se tam ve skutečnosti děje, to jsme se dověděli až mnohem později. Nám dětem to nedocházelo, ale ty starosti našich rodičů jsme vnímaly s obavami už několik dnů předtím.

My děti jsme z toho měly radost si je prohlížet. Jen dospěláci si tiše sdělovali něco mimo náš doslech a my jsme z jejich výrazů tváří vycítily jejich starosti a nemalé obavy.

Co si pamatuji naprosto přesně, jsou dýmající trámy u některých domů, kterým scházely střechy. Když jsme do některých domů vešli, místnosti byly bez stropů, a to nebe nad námi, to mně také zůstalo nesmazatelně v paměti. Ještě si pamatuji, když jsme vstoupili do jednoho domu bez stropu, kde byl uprostřed místnosti dětský nočníček s hovínkem.

René Čáslavský, *1933

Zdroj:

https://www.impuls.cz/regiony/pardubicky-kraj/lezaky-pametnik-vypaleni-vyroci.A210624_153204_imp-pardubicky_kov/tisk

24. ČERVEN 1942

MATERIÁL

Jiří Potůček (12. 7. 1919 – 2. 7. 1942) patří k těm osobnostem československého odboje, které není nutné dlouze představovat. Budoucí radista paraskupiny **SILVER A** se narodil v jihotyrolském městečku Bruneck, kde byli jeho rodiče ve službách hraběte Šternberka. Později se rodina přestěhovala do obce Vranov (dnes Břasy, okr. Rokycany), kde mladý Potůček strávil dětství.

Nadějně načatou kariéru u jugoslávské pobočky firmy Baťa přerušila 2. světová válka a odchod do československé zahraniční armády. Zpátky do Protektorátu se Jiří Potůček vrátil v prosinci 1941 jako radista výsadku SILVER A. Radiotelegrafické spojení s Londýnem udržoval Potůček téměř půl roku – od 15. ledna do 26. června 1942, což činí z operace SILVER A jeden z nejúspěšnějších výsadek. Rozbíhající se krvavé události heydrichiády však dopadly i na Jiřího Potůčka a postupně jej připravily o všechny úkryty, mezi které patřila i vypálená obec Ležáky. Po ztrátě vysílačky bojoval už jen o holý život.

Konec přišel v lese mezi vesnicemi Rosice nad Labem a Trnová (dnes součást Pardubic), kde byl vyčerpaný parašutista ve spánku zastřelen protektorátními četníky.

Zdroj:

Vojenský historický ústav Praha

24. ČERVEN 1942

MATERIÁL

Vrchní strážmistr **Karel Kněz**, velitel četnické stanice ve Vrbatově Kostelci, byl spoluzakladatelem a členem pardubické odbojové skupiny **Čenda***. Díky němu fungovala po celé jaro 1942 vysílačka **Libuše**. Radiotelegrafistovi Jiřímu Potůčkovi zajišťoval klid na vysílání, vypráví Knězova vnučka Alena Mergl Kučerová.

Potůček vysílal vždy v noci mezi 22. a 5. hodinou. Můj dědeček došel pochůzkou na jedinou příjezdovou cestu k místu vysílání a tam strážil. I díky němu se při celkovém hodnocení odeslaných zpráv Potůček stal jedničkou mezi všemi radisty skupin vysazených v protektorátu. Gestapo však začalo kolem Ležáků, kde skupina Čenda působila, stahovat smyčku.

Vysílačka Libuše po varování opustila ležácké údolí 18. června 1942, ve stejný den, kdy gestapo odhalilo úkryt aktérů atentátu na Reinharda Heydricha v pravoslavném chrámu sv. Cyrila a Metoděje v Praze. Začalo období hromadného zatýkání a poprav, které se nevyhnulo ani Pardubicku.

Dne 23. června byl zatčen ležácký mlynář a člen odboje Jindřich Švanda. **Karel Kněz** věděl, že kruté výslechy by nemusel on ani členové jeho rodiny vydržet, a rozhodl se jednat. V noci se rozloučil se svou ženou a pohledem i se syny Karlem a mým tatínkem Jaroslavem, odešel do Habrovče k Doležalovým, což byli jeho přátelé, a řekl jim, že se kvůli prozrazení bude muset zastřelit, protože by ho čekaly těžké výslechy, a takto spíš uchrání rodinu a spolupracovníky. Zároveň je poprosil, aby se postarali o manželku a děti, až tady nebude.

Karel Kněz se zastřelil 22. června 1942.

* Skupina shromažďovala zbraně a výbušniny využívané při těžbě v nedalekém lomu. Pomáhala rodinám zatčených a šířila ilegální tiskoviny. Začátkem roku 1942 začala spolupracovat s členy výsadku Silver A z Londýna. Jedním z úkolů této skupiny speciálně vyškolených parašutistů, složené z kapitána Alfréda Bartoše, rotmistra Josefa Valčíka a radiotelegrafisty Jiřího Potůčka, bylo zajištění rádiového spojení s Londýnem. Skupina disponovala vysílačkou s krycím jménem Libuše, která byla postupně ukryta na několika místech včetně ležáckého mlýna.

Zdroj:

www.mistapametinaroda.cz

24. ČERVEN 1942

MATERIÁL

V Londýně 9. července 1942

V *Der neue Tag* z 24. června, který nám došel v těchto dnech, se dočítáme, že v Ležákách byli zastřeleni všichni dospělí obyvatelé. Tedy nejen muži, nýbrž zde už i ženy! Osada byla *dem Erdboden gleichgemacht* (srovnaná se zemí), ježto prý skrývala parašutisty, kteří se vedoucím způsobem účastnili na přípravě atentátu na Heydricha, a pokoušela se je skrýt před policejním zákrokem. Účastnil se toho i úředník četnictva, který měl nad Ležáky dohled a který unikl zatčení tím, že spáchal sebevraždu.

Jaký zářný příklad národní solidarity dala ta malá hrdinná osada na Chrudimsku! Stejně krásný jako předtím Lidice, o jejichž případu se dočítáme další drásající podrobnosti z výtisku Českého slova z 19. června, které nám rovněž došlo v minulých dnech.

Obyvatelstvo bylo nejprve dotazováno na všechny podezřelé okolnosti, píše v listě jidášský úvodníkář. Je nutno zdůraznit, že v tomto vyšetřování žádný z obyvatelů nepřiznal, že by něco věděl o úkladech proti Říši a novému řádu. Všichni mlčeli, i když jim bylo známo, co je čeká za toto nesprávné jednání. Při prohlídce nalezla se potom tajná vysílačka, balíky štvavých letáků, třaskavin a obrovské množství obhospodařovaných potravin, zejména tuku. V každém domku něco takového bylo. Kromě toho bylo neklamně zjištěno, že synové z vesnice slouží v žoldu ničemné emigrantské chásky v Londýně. Nedovolené zbraně a střelivo bylo dokonce tak rafinovaně ukryto, že i po důkladné prohlídce, když byla obec zapálena, na jednom místě skrytý materiál vyletěl do povětří.

Zdroj:

ŽÁČEK, Pavel: *Atentát na Heydricha – pohled z Londýna*, In: Paměť a dějiny 2/2012

24. ČERVEN 1942

MATERIÁL

Domy v Ležákách pod kopcem Zárubka, které patřily do osady Habrovec. Na snímku jsou dobře viditelné domy, zprava čp. 29, 28 a 27.

Zdroj:
DOLEŽALOVÁ
Jarmila ml. a
DOLEŽAL Štěpán.
Osud jménem Ležáky.
Včelákov, 2016

Zdroj: KYNCL Vojtěch.
Ležáky v paměti
generací. Nymburk,
2011.

Národní kulturní památka –
Pietní území Ležáky.
Hrobodomy v místech
dřívějších domů osady
Habrovec, zprava nahoru
čp. 11, 29, 28 a 27.

Zdroj: DOLEŽALOVÁ
Jarmila ml. a DOLEŽAL
Štěpán. Osud jménem
Ležáky. Včelákov, 2016

24. ČERVEN 1942

MATERIÁL

V době tragédie bylo Jarmile dva a půl roku a žila v ležáckém mlýně s rodiči Marií a Josefem Štulíkovými, strýcem - mlynářem Jindřichem Švandou, tetou Františkou a mladší sestrou Marií. Z osudného dne 24. června 1942 si nepamatuje na nic. Ani na své rodiče, ani na to, jak je odváželi nacisté.

Jarmila strávila v dětském domově v Puschkau téměř rok. Nesměla mluvit česky, pouze německy. 28. května 1943 putovala k místní rodině s falešným rodným listem jako německý sirotek Camilla Paetel. V lednu 1945 se Hannah Paetelová ze strachu před postupující armádou rozhodla vilku v Lipové ulici s dětmi opustit. Mířili na západ.

Na cestu vlakem pryč si už moc nevzpomínám. Pořád jsme se někam stěhovali. V jednom přechodném bydlišti se pro mléko chodilo k sedlákovi a chleba se mazal margarínem. Pamatuji si několik míst, kde jsme bydleli. Na jednom byl přes silnici kryt, dřevěný domeček, a chodilo se někam do sklepa. Vedle byla konírna. Bombardování jsem zažila, od té doby se bojím bouřky. Jednou jsme šly s Angelikou po silnici a nějací vojáci, pravděpodobně to byli Američané, nám dali čokoládu.

Zdroj:

www.pametnaroda.cz

24. ČERVEN 1942

MATERIÁL

Na začátku září roku 1946 nastoupila Jarmila do první třídy. *Měla jsem prý vzorně vedené sešity, některé jsem si přivezla z německé školy. Česky se však musela znovu naučit. Spolužačka vzpomíná, že když mě pan učitel vyvolal jménem k tabuli, ohradila jsem se, že nejsem žádná Jamila Špulík, ale Camilla Paetel. Neuměla jsem své české jméno ani pořádně vyslovit. Spolužáci mi nadávali do Němčourů, já jsem zase německy nadávala jim. Měla jsem jiné vychování, v době svačiny jsem si třeba rozprostřela ubrousek a okolo sedícím spolužákům jsem s úklonou německy popřála dobrou chuť. Své spolusedící jsem prý německy řekla, že je prase, když udělala kaňku do sešitu. Psala levou rukou. Spolužačka ale nevěděla, co je Schwein, proto jsem pohotově namalovala prase.*

Stala se učitelkou v mateřské školce, ale ne nadlouho. Narodilo se jí sedm dětí. S rodinou Paetelových a jejich dvěma dcerami je Jarmila Doležalová stále v kontaktu. Poprvé od války se viděli až na konci 50. let. Pak ji začali navštěvovat. *Neumím ale německy, vše mi překládá dcera nebo syn. Geli a Ati mě dodnes berou jako svou sestru.*

Zdroj:

www.pametnaroda.cz

24. ČERVEN 1942

MATERIÁL

Příjmení, jméno	Narození	Úmrtí	Věk	Místo úmrtí
Boháč Břetislav	12. prosince 1912	24. června 1942	29	Zámeček Pardubice
Boháč Josef	31. března 1868	24. června 1942	74	Zámeček Pardubice
Boháčová Květoslava	13. března 1918	24. června 1942	24	Zámeček Pardubice
Boháčová Ludvík	29. dubna 1872	24. června 1942	70	Zámeček Pardubice
Bureš Čeněk	22. července 1908	24. června 1942	33	Zámeček Pardubice
Burešová Františka	5. července 1908	24. června 1942	33	Zámeček Pardubice
Čech Antonín	29. května 1882	24. června 1942	60	Zámeček Pardubice
Čechová Marta	9. července 1927	25. července 1942	15	Vyhlažovací tábor Chelmno
Čechová Vlasta	20. května 1923	24. června 1942	19	Zámeček Pardubice
Dušek Ludvík	18. října 1920	24. června 1942	21	Zámeček Pardubice
Dušek Oldřich	1. února 1933	25. července 1942	9	Vyhlažovací tábor Chelmno
Dušková Květoslava	1. března 1924	24. června 1942	18	Zámeček Pardubice
Dušková Marie	8. dubna 1894	24. června 1942	48	Zámeček Pardubice
Hrdá Aloisie	28. dubna 1900	24. června 1942	42	Zámeček Pardubice
Hrdá Marie	5. ledna 1930	25. července 1942	12	Vyhlažovací tábor Chelmno
Hrdý Josef	26. června 1870	24. června 1942	71	Zámeček Pardubice
Hrdý Stanislav	28. dubna 1900	24. června 1942	42	Zámeček Pardubice
Jamborová Marie	6. listopadu 1894	24. června 1942	47	Zámeček Pardubice
Klapka Stanislav	11. dubna 1929	25. července 1942	13	Vyhlažovací tábor Chelmno
Klapková Marie	8. prosince 1898	24. června 1942	43	Zámeček Pardubice
Klapková Vlasta	20. prosince 1920	24. června 1942	21	Zámeček Pardubice
Louvar Antonín	20. května 1922	24. června 1942	20	Zámeček Pardubice
Louvarová Františka	14. července 1889	24. června 1942	52	Zámeček Pardubice
Mrkvička Alois	1. dubna 1914	24. června 1942	28	Zámeček Pardubice
Mrkvička Jaromír	24. května 1941	25. července 1942	1	Vyhlažovací tábor Chelmno
Mrkvičková Marie	28. června 1919	24. června 1942	22	Zámeček Pardubice
Pilař Antonín	4. prosince 1887	24. června 1942	54	Zámeček Pardubice
Skalická Helena	11. srpna 1926	24. června 1942	15	Zámeček Pardubice
Skalický Antonín	26. prosince 1896	24. června 1942	45	Zámeček Pardubice
Stantejský Miloš	11. ledna 1920	24. června 1942	22	Zámeček Pardubice
Sýkora Adolf	4. května 1908	24. června 1942	34	Zámeček Pardubice
Sýkora František	22. března 1913	24. června 1942	29	Zámeček Pardubice
Sýkora Jiří	14. března 1933	25. července 1942	9	Vyhlažovací tábor Chelmno
Sýkora Pavel	24. června 1941	25. července 1942	1	Vyhlažovací tábor Chelmno
Sýkorová Emilie	4. července 1911	24. června 1942	30	Zámeček Pardubice
Sýkorová Marie	11. června 1915	24. června 1942	27	Zámeček Pardubice
Sýkorová Milada	13. července 1916	24. června 1942	25	Zámeček Pardubice
Sýkorová Milada	28. března 1939	25. července 1942	3	Vyhlažovací tábor Chelmno
Šfulík Josef	28. ledna 1913	2. července 1942	29	Zámeček Pardubice
Švanda Jindřich	13. července 1904	2. července 1942	37	Zámeček Pardubice
Švandová Bohumila	24. dubna 1940	25. července 1942	2	Vyhlažovací tábor Chelmno
Švandová Emilie	26. února 1939	25. července 1942	3	Vyhlažovací tábor Chelmno
Švandová Františka	4. října 1909	2. července 1942	32	Zámeček Pardubice
Tomek Břetislav	13. července 1929	25. července 1942	13	Vyhlažovací tábor Chelmno
Tomek Karel	24. ledna 1924	25. června 1942	18	Zámeček Pardubice
Tomek Karel	17. září 1886	24. června 1942	55	Zámeček Pardubice
Tomková Růžena	1. září 1891	24. června 1942	50	Zámeček Pardubice
Tomková Růžena	30. listopadu 1923	24. června 1942	18	Zámeček Pardubice

Zdroj:

Wikipedia

24. ČERVEN 1942

MATERIÁL

Z Lázní Bohdaneč po 80 letech odešla historická radiodepeše do Londýna

ČTK, 2. 4. 2022

Lázně Bohdaneč (Pardubicko): K 80. výročí činnosti parašutistů skupiny Silver A v Lázních Bohdanči se v noci na dnešek radioamatéři spojili s Londýnem stejným typem vysílačky, jaký používal radiotelegrafista Jiří Potůček. Symbolicky odvysílali přímo z půdy domu Sádka s číslem 148, kde parašutista působil, historickou depeši pro radioamatéry v Británii. Ti si mohli poslechnout autentický zvuk vysílačky, která byla sestrojena z původních součástí a podle originálních plánů, řekl ČTK Vilém Fencel, předseda klubu vojenské historie Rota Nazdar.

Radiotelegrafista Jiří Potůček s krycím jménem Tolar byl členem paraskupiny Silver A. Na území Protektorátu Čechy a Morava byla vysazena na konci roku 1941 společně se skupinami Anthropoid a Silver B. Úkolem Silver A bylo zajistit radiové spojení mezi domácím a exilovým odbojem, vybudovat zpravodajskou síť a koordinovat domácí odboj. Atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha provedli členové výsadku Anthropoid 27. května 1942, členové Silver A pomáhali s jeho přípravou. Z půdy domu Sádka s číslem 148 odvysílal radista souhrnně 24 hodin. S Londýnem se odtud spojil ještě v červnu po vyhlazení osady Ležáky.

Kromě radiostanic si dnes lidé mohli v Lázních Bohdaneč prohlédnout další exponáty, které mají souvislost s výsadky z Velké Británie do Protektorátu Čechy a Morava. Vystaveny jsou například kontejnery, které parašutisté používali, kombinézy, dobové průkazy, peníze či zbraně. Členové klubu vojenské historie také předvádějí ukázky činnosti skupiny parašutistů po seskoku.

